

ÖVERFÖRMYNDARNÄMNDEN

Nämndens ordförande

Överförmyndaren är en kommunal förvaltningsmyndighet och en för kommunen obligatorisk verksamhet. Nämndens viktigaste uppgift är att utöva tillsyn över förmyndare, gode män och förvaltare. Detta innebär att granska hur ställföreträdarna sköter sina uppdrag att företräda sina huvudmän, vilka inte själva kan tillvarata sina rättigheter. Överförmyndarnämndens utgångspunkt är att verksamheten ska kännetecknas av rättssäkerhet, tillgänglighet och trygghet.

En stor utmaning och påfrestning för verksamheten har under 2016 varit att handlägga en betydligt större ärendemängd ensamkommande barn. Detta har medfört ett ökat behov av rekrytering av gode män samt utökade informationsinsatser. Antalet ärenden ökade till och med mars månad men har därefter minskat successivt. Nämnden har infört nya arvodesnivåer och förändrade arbetsformer i syfte att förbättra tillsynen samt effektivisera handläggningen. Det nya arbetssättet har hittills fallit väl ut. Ytterligare en fortsatt utmaning är att klara rekryteringen till övriga godmanskap och förvaltarskap samt vid byte av ställföreträdare, speciellt i komplexa uppdrag. Det ställs allt större krav på ställföreträdarskapet, som trots allt är ett frivilligt lekmanuppdrag. Att hitta former för stöd dit ställföreträdarna kan vända sig för att få viss hjälp har därför varit en prioriterad fråga för nämnden.

Under 2016 har överförmyndarverksamheten påverkats av ny lagstiftning som bland annat innebär att ensamkommande barn får tidsbegränsade uppehållstillstånd istället för permanenta. Lagstiftningen är relativt ny och det är svårt att fullt ut bedöma dess konsekvenser. Även 2017 kommer nya lagar och ändrade förordningar att påverka verksamheten ekonomiskt och arbetsmässigt, så som förändrade statsbidragsregler inom området ensamkommande barn samt införande av framtidsfullmakter och behörighetsregler för anhöriga. Verksamheten måste följaktligen fortsatt ges möjlighet att bevaka, analysera och förbereda inför förändringarna, såväl externt som internt, för att också fortsättningsvis kunna bedriva en rättssäker verksamhet.

Nämndens mål om skyndsamt granskning får inte hamna i konflikt med att den ska genomföras med noggrannhet och utifrån huvudmannens bästa. Detta mål har inte till fullo uppnåtts men granskningstakten kan ändå anses som hög, med tanke på att många årsräkningar inte är kompletta. När det gäller målet som rör anmärkningar visar utfallet på att de allvarliga fel som uppmärksammats återkopplas och att eventuella åtgärder vidtas.

Det ekonomiska utfallet för nämndens totala verksamhet 2016 visar ett överskott på 938 tkr. Överskottet är fördelat mellan överförmyndarnämnden (122 tkr), gode män och förvaltare, ej ensamkommande barn (784 tkr) samt gode män för ensamkommande barn (32 tkr). Under 2016 har nämnden fått täckning för kostnader avseende arvoden och ersättningar inom området ensamkommande barn. För 2017 befarar dock nämnden att ett underskott kommer att uppstå främst på grund av nya statsbidragsregler, något som nämnden påtalat för kommunstyrelsen.

Sammantaget kan konstateras att överförmyndarverksamheten under det senaste året har ställts inför stora utmaningar beroende på förändringar i vår omvärld och förändrad lagstiftning. Verksamheten har vuxit och har på många sätt blivit mer komplicerad vilket kräver kontinuerlig utveckling av arbetssätt och rutiner. Behovet av att se över och förändra lagstiftningen inom verksamhetsområdet på ett nationellt plan, är mycket angeläget.

Sverker Borell
Ordförande i överförmyndarnämnden

Mål

Nämndens mål syftar till att öka rättssäkerheten och därmed tryggheten för huvudmännen, säkerställa att rätt stöd och insats ges samt stärka ställföreträdarna i sin roll. Detta kopplas till visionen i Majoritetens övergripande mål samt samverkansprogram, som bland annat uttrycker att stödinsatser ska utmärkas av hög kvalitet och att den enskilde ska känna social och ekonomisk trygghet. När det gäller konkretisering av majoritetens visioner i form av mål och indikatorer finns det dock inga målvärden/indikatorer som direkt går att applicera på nämndens verksamhet.

Nämnden ska bevaka att förordnade ställföreträdare och förmyndare fullgör sina uppdrag på ett sådant sätt att huvudmännens rätt tas tillvara och att de inte ska lida rättsförlust. En viktig uppgift för nämnden är därför en skyndsamt granskning av ställföreträdarnas årsräkningar, som ska ha inkommit årligen före 1 mars. Granskningen kan leda till en

anmärkning vilket innebär att det finns allvarliga brister i redovisningen/uppdraget. Nedan presenteras nämndens viktigaste mål.

Mål: För att huvudmännens rätt ska tas tillvara och för att de inte ska lida rättsförlust, ska årsräkningar som inlämnas i rätt tid granskas skyndsamt.

Indikatorer för måluppfyllelse

Senast den 30 april ska 60 % av årsräkningarna vara granskade, senast den 31 augusti ska 75 % vara granskade och senast den 31 oktober ska 100 % vara granskade. Uppföljning sker genom statistikuttag ur verksamhetssystemet.

Nämndens analys samt bedömning

Den 30 april var 51 % av årsräkningarna granskade, den 31 augusti 90 % och den 31 oktober var 99 % granskade. Endast 11 årsräkningar kvarstod att granska vid oktober månads slut, vilka samtliga krävde komplettering från ställföreträdaren. Enbart en av dessa hade inlämnats i rätt tid. Verksamheten har visserligen inte uppnått målet fullt ut men har totalt sett granskat fler årsräkningar än föregående år. Nämnden arbetar kontinuerligt med information och utbildning/information till ställföreträdarna i syfte att kvaliteten på deras redovisningar ska förbättras. Nämnden har bland annat genomfört en fördjupad redovisningsutbildning under 2016 för gode män och förvaltare som bedömts ha behov av detta. Målet är delvis uppnått.

Mål: Huvudmännen ska kunna känna sig trygga genom en effektivare granskning av ställföreträdarnas redovisning av uppdragen.

Indikatorer samt planerade aktiviteter för måluppfyllelse

Av de ställföreträdare som får sin årsräkning granskad med anmärkning ska minst 50 % få personlig kontakt från överförmyndarenheten för uppföljning och eventuell åtgärd, genom t ex personligt möte och fördjupad utbildning. Uppföljning görs i verksamhetssystemet och i personakter.

Nämndens analys samt bedömning

I samtliga fall där ställföreträdaren fått en anmärkning (32 st) har kommunikation skett med vederbörande. Då det bedömts nödvändigt har en särskild fördjupad information kring redovisning genomförts, i syfte att kvaliteten på redovisningarna ska förbättras. Ställningstagande har gjorts i varje enskilt fall om anmärkningen eventuellt ska leda till andra åtgärder, så som ett entledigande. I drygt en tredjedel av fallen har anmärkningen utnyttat i byte av ställföreträdare. Målet är uppnått.

Verksamhetsuppföljning

Utvecklingen visar på att det är fler personer som har behov av stöd utifrån en sammansatt livssituation, svår ekonomi och psykisk ohälsa. En allt större utmaning för överförmyndarverksamheten har blivit att hitta personer med tillräckliga och lämpliga kvalifikationer för att hantera de allt svårare uppdragen, som också är beredda att åta sig dessa ställföreträdarskap.

Uppdraget att vara god man eller förvaltare är ett frivilligt, personligt lekmanuppdrag. Den rådgivning som kan ges från överförmyndarverksamheten är av mer generell karaktär och avser i första hand upplysningar om de regler som man förväntas följa som god man. För att ge ställföreträdarna ökad trygghet i sina uppdrag tillhandahåller dock nämnden, genom överenskommelse med socialtjänsten i Linköping, möjlighet för ställföreträdarna att få stöd framförallt när det gäller bemötandefrågor. För att ytterligare stärka deras möjligheter att på bästa sätt kunna utföra uppdragen kommer mentorskap att införas 2017, som stöd i praktiska vardagsfrågor. Dessa olika former av stöd kan förhoppningsvis komplettera varandra samt underlätta rekryteringen av ställföreträdare.

När det gäller tillsynen av ställföreträdarna är detta en sammansatt och svår uppgift för överförmyndarverksamheten, som kräver att åtgärder vidtas när det finns skäl för det. Verksamheten kommer även fortsatt arbeta med att utveckla metoder för lämpliga och likartade bedömningar i tillsynen. Det är också viktigt att fortsätta arbeta med information och utbildning till ställföreträdarna i syfte att kvaliteten på deras redovisningar ska förbättras, men även tydliggöra innehåll och omfattning i deras uppdrag. Det finns också ett stort behov av att i större utsträckning nå ut och informera om överförmyndarverksamheten och ställföreträdaruppdragen till andra verksamheter, myndigheter och dylikt.

Slutligen har en proposition överlämnats till riksdagen angående så kallade framtidsfullmakter och behörighetsregler för anhöriga. En framtidsfullmakt kan bli giltig när en fullmaktsgivare på grund av psykisk störning, sjukdom, skada eller liknande är ur stånd att ha hand om de angelägenheter som fullmakten avser. Överförmyndaren föreslås bli utöva

tillsyn i vissa situationer. Lagförslaget ger också anhöriga rätt att i vissa fall ha hand om ekonomiska angelägenheter. Lagen föreslås träda ikraft den 1 juli 2017.

Jämförelser och verksamhetsmätt

I december 2016 presenterades för första gången nationell statistik för överförmyndarverksamheten, ett uppdrag som Länsstyrelsen i Dalarna fått att sammanställa. Då olika tolkningar gjorts av underlaget som efterfrågats bör materialet läsas med försiktighet och analyser bör därför tillsvidare avvaktas. Nedan presenteras ett mindre urval från den statistik som finns för hela riket. Alla kommuner i urvalet är organiserade med överförmyndarnämnd men Uppsala har valt överförmyndare i samverkan som innefattar även kringkommuner i sin överförmyndarverksamhet.

JÄMFÖRELSE RATIONELLT, verksamhetsåret 2015

Ärendetyp	Gävle	Jönköping	Linköping	Norrköping	Uppsala*	Västerås	Örebro
Godmanskap §§ 11:1-4	665	981	979	1 244	1 931	1 017	1 024
Förvaltare § 11:7	156	207	109	196	297	171	160
Godmanskap ekb**	246	296	405	168	1 261	454	359
Förmyndarskap	300	392	559	351	829	446	460
Redovisningshandlingar	921	1 763	2 349	2 289	5 280	1 709	2 963
Anmärkningar	2	6	17	5	128	31	33

* Här ingår samverkanskommunerna Heby, Knivsta, Tierp, Uppsala, Älvkarleby och Östhammar.

** ekb = ensamkommande barn

VERKSAMHETSMÅTT LINKÖPING

Ärendetyp	Antal aktiva ärenden					Antal aktiva ärenden, genomsnitt		
	Bokslut 2016	Budget 2016	Avvikelse	Bokslut 2015	Bokslut 2014	Bokslut 2016	Bokslut 2015	Bokslut 2014
Godmanskap 11:1-11:4 FB*	965	975	-10	979	935	970	966	920
Förvaltare	109	120	-11	109	102	113	108	101
Ensamkommande barn (ekb)**	369	800	-431	432	90	407	176	69
Förmyndarskap ***	492	560	-68	532	519	528	529	525
Under avslutande	35	--	--	--	--	34	--	--
Granskade årsräkningar	1 007	--	--	992	967	--	--	--

* FB = Föräldrabalken

** Antal godmanskap samt särskilt förordnad vårdnadshavare, ekb

*** Förmyndarskap = Legalt förmyndarskap, särskilt förordnad förmyndare och särskilt förordnad vårdnadshavare, ej ekb

Den 31 december 2016 hade 749 förordnade ställföreträdare uppdrag i Linköpings kommun. Av dessa var 387 kvinnor (52 %) och 362 män (48 %).

Komplexiteten i ärendena och därmed arbetsinsatsen, har förändrats de senaste åren. Ofta måste fler än en ställföreträdare tillfrågas innan man hittar en lämplig person som är villig att åta sig uppdraget. Antalet byten av ställföreträdare har också ökat. Under 2016 genomfördes 138 byten, att jämföra med 90 året innan. Det finns många olika skäl till att byte av ställföreträdare genomförs, exempelvis personliga skäl/hälsoskäl, tidsbrist, ärendets karaktär, ställföreträdarens brist på lämplighet, flytt till annan ort och/eller för långt avstånd för att kunna sköta uppdraget. Varje byte av ställföreträdare innebär arbetsinsatser så som att finna ny lämplig ställföreträdare och utöva tillsyn över den som slutar uppdraget samt över den som tar vid.

I budgeten för 2016 bedömdes antal ensamkommande barn vid årets slut uppgå till 800. Därefter togs nya beräkningar fram av Statistik och utredningar, vilket ledde till att nämndens prognos sänktes. Vid årets slut fanns 369 ensamkommande barn aktuella, varav 349 hade god man och övriga 20 särskilt förordnad vårdnadshavare.

Från och med 2016 redovisas även ärenden under avslutande. Ett sådant ärende innebär handläggning så som granskning av slutredovisning, eventuell arvodering och överlämnande av handlingar till förmyndare/huvudman/dödsbo.

Ekonomi

Driftsammandrag, netto tkr

Verksamhet	Bokslut 2016	Budget 2016	Avvikelse/ Resultat	Bokslut 2015	Bokslut 2014
Överförmyndarnämnden	408	530	122	396	487
Gode män och förvaltare, ej ekb*	5 063	5 847	784	5 061	6 074
Varav arvoden och ersättningar, netto	4 704	4 951	247	4 780	4 643
Varav övriga kostnader	590	896	306	598	1 663
Varav resultatpåverkan föregående år	-231	0	231	-317	-232
Gode män, ekb*	582	614	32	286	176
Varav arvoden och ersättningar, netto	191	191	0	192	67
Varav övriga kostnader	391	423	32	94	109
Summa nettokostnader, tkr	6 053	6 991	938	5 743	6 737
varav kostnader	22 679	36 413	13 734	14 636	14 111
varav intäkter	16 626	29 422	12 796	8 893	7 374

* ekb = ensamkommande barn

Kommentarer

Överförmyndarnämndens nettokostnader för 2016 uppgår totalt till 6 053 tkr för de tre verksamhetsområdena. Kommunbidraget motsvarar 6 991 tkr, vilket innebär att nämnden redovisar ett överskott om 938 tkr för verksamhetsåret. Nettokostnaderna för år 2016 är högre än året innan men lägre än under 2014. Anledningen till de högre nettokostnaderna 2014 är att nämnden under detta år bidrog med medel för kvalitetshöjande utvecklingsinsatser, vilket även gjorts under tidigare år. Under 2015 beslutade dock nämnden justera ramen i syfte att säkerställa nämndens ambitioner på lång sikt, för att på så sätt förstärka rättssäkerheten för huvudmännen.

Bruttokostnaderna för 2016 uppgår totalt till 22 679 tkr, vilket är lägre än budgeterat men avsevärt högre än under de föregående två åren. Den huvudsakliga förklaringen är att nämndens kostnader för arvoden och ersättningar till gode män för ensamkommande barn ökat i takt med ärendetillströmningen. Dock kom färre barn än vad som ursprungligen bedömdes. Bruttokostnaderna för arvoden och ersättningar till ställföreträdare ekb uppgår under året till 11 000 tkr, att jämföras med 3 212 tkr år 2015 samt 1 725 tkr år 2014. Arvoden och ersättningar till övriga ställföreträdare uppgår till 10 258 tkr, vilket innebär att totalt 21 258 tkr av nämndens bruttokostnader utgörs av arvoden etc. till ställföreträdare (94 %).

Överförmyndarnämnden

Överförmyndarnämndens kostnader innefattar främst arvoden och ersättningar till nämndens ledamöter. Även utbildning/deltagande vid konferenser samt nämndhandlingar redovisas i detta verksamhetsområde. Kostnaderna uppgår totalt till 408 tkr, vilket är i nivå med föregående år. De redovisade kostnaderna för år 2014 är dock högre med anledning av tjänsteköp som från och med 2015 ramjusterats till överförmyndarenheten. Nämnden redovisar i denna del ett överskott om 122 tkr i förhållande till budget.

Gode män och förvaltare, ej ekb

Nettokostnaderna inom verksamhetsområdet består huvudsakligen av arvoden och ersättningar till ställföreträdare. För 2016 redovisas ett överskott om 247 tkr och det kan konstateras att kostnaderna är i nivå med tidigare år. Varje års resultat påverkas av en justeringspost från föregående år, eftersom intäkterna bedöms i förväg. Anledningen är att huvudmännens betalningsförmåga blir känd först i samband med att årsräkningarna granskas, vilket sker efterföljande år. Bedömningen görs att huvudmännen kan bekosta 54 % av gode männen arvode och övriga ersättningar. Årets resultatpåverkan är positiv och uppgår till 231 tkr. Resterande kostnader så som administration, stöd till ställföreträdare, utveckling av verksamhetssystemet och kundförluster genererar ett överskott om 306 tkr. Verksamhetsområdets sammanlagda överskott summerar således till 784 tkr.

Gode män, ekb

Nämnden har inte någon budget för att finansiera arvoden och ersättningar utan har endast avsatt ett mindre belopp för att möjliggöra rekrytering och utbildning av gode män för ensamkommande barn. Överförmyndarnämnden har dock under 2016 fått tilläggsanslag med 551 tkr med anledning av det ökade flyktmottagandet. Av tilläggsanslaget har 360 tkr använts för att möjliggöra utveckling av verksamheten, exempelvis har nytt informationsmaterial tagits fram, hemsidan omarbetats och arbete bedrivits för att implementera mentorskap. Resterande belopp om 191 tkr har finansierat arvoden och ersättningar till ställföreträdare i de fall nämnden inte kunnat få full täckning för kostnaderna via statsbidrag. Vid årets slut hade nämnden en fordran på Migrationsverket om 150 tkr.